

МАРК ІНГЛІС

**БЕЗ НІГ
НА ЕВЕРЕСТ**

ХАРКІВ
«ФІЛІО»
2020

І ПЕРЕДЧУТТЯ ТОГО, ЩО ЧЕКАЄ ПОПЕРЕДУ

03.00, 7 січня 2002 року

Льодовик Лінди, Аоракі / гора Кука, Нова Зеландія

Пройшло 20 років відтоді, як я востаннє ночував на цій горі. Тоді це були дуже незручні тринадцять з половиною днів, коли ми тулилися в крижаній печері біля вершини. Назовні вирувала найдовша за всю історію буря, яка тримала нас всередині. Ці ночі й отримане обмороження коштували мені обох ніг нижче колін.

Сьогодні — жодних обморожень, хоча зараз не менш холодно й мене чекає дещо навіть страшніше — гора, яку мені не вдалося підкорити всього три тижні тому. Але я не шкодую себе, тому повернувся зі своїми хорошими друзями: Чарлі Гоббсом, моїм гідом; Марком Віту, нашим оператором (і одним із найкращих тут альпіністів, навіть без пальців на ногах, які він втратив через обмороження в 1996 році); Марком Вудвордом (Вуді), «страховкою» для Віту (також дуже досвідченим альпіністом, який пильнує за Віту, поки той знімає); і Вейном Александром (більш відомим як Ковбой), який допомагає мені з протезами. Три тижні тому я повернувся назад із пошкодженими куксами, а Вуді провів Ковбоя до вершини. Сьогодні моя черга — Ковбоеві на день дісталася роль табірної цапа відбувайла, хоча нам, здається, просто потрібен ланцюг, щоб його стримати!

Ми підіймаємося вгору вночі, петляючи між щілин, що могли б проковтнути цілісінький будинок, — чорних дір у щораз

стрімкішому льодовику. Слава Богу, коли ми переходимо майже прямовисний виступ, який називають Виступом Лінди, навколо темно, лиш ген внизу видніється дрібна точка світла, позначаючи місце, де чергує Ковбой. Зверху — ключ нашого сходження, замерзлі вершини скель: ось чого я чекав 20 років. Ключова частина підйому починається з просування боком по крижаному виступу, оточеному лише повітрям на сотні метрів униз. Додайте до цього те, що частина льоду під ногами зривається вниз через рух кішок, які вже пройшли через нього. Щоб пройти трюми, потрібен драй-тулінг, лід, в якому інструменти закріплюються надійніше, і зручні зачіпки-«кишені» або «дірки». Це досить захопливо, і я сам дивуюся, як мені вдається пройти деякі трюми, так, наче я займаюся скелелазінням вдома або на стіні. Але це все насправді, думаю я собі. Там потрібно пройти підступну сходинку вгору й навколо виступу на крутий крижаний схил, тоді зробити короткий вертикальний крок, і на цьому ключ сходження подолано. Далі лише крутий лід протяжністю приблизно у дві мотузки й кілька з'єднаних ущелин із короткими вертикальними кроками між ними.

Коли я перебуваю на півдорозі вгору, я знаю, що ця вершина вже в моїй кишені, і починаю по-справжньому насолоджуватися. Тепер це лише питання часу, хоча треба ще трохи попідніти. Найгірше, що над нами альпіністи, які продовжують скидати вниз лід і каміння. Брила льоду вдаряє мене в обличчя, уламок скелі падає мені на руку, але гей, найважче вже позаду!

Навіть тоді мене майже зупинили кішки на правій нозі. Через рух по схилу вони зсунулися назад, і тому стало складніше просуватися, опираючись на передні зубці кішок. Ті кішки, які я використовував, не працювали так, як я сподівався. Я налягав усією своєю вагою, щоб змусити їх вгризатись у крутий лід, але нічого не виходило. Якщо я буду забивати їх поштовхами, це швидко покалічить мої кукси, тому на останньому схилі скелястої вершини я змушений використовувати два внутрішні зубці, що дуже сповільнює мій темп. Що гірше, лід та каміння продовжують сипатися

так само часто і я мушу зупинитися, повиснувши на своєму спорядженні, згорбившись, поки уламки падають вниз, з гучним тріском і гуркотом вдаряючись об мій шолом. Я згадую всіх тих людей, які питали, чи є сніг на вершині Аоракі / гори Кука влітку. Так, він точно є, хоча сьогодні багато снігу звалилося просто на мене.

Коли переходиш скелясті вершини, то скидаєш трохи крутого льоду в сідло на дні крижаної шапки. Дивлячись вгору по хребту на вершину, я розумію, яка довга та важка дорога крізь пухнастий сніг, що лежить поверх крутого льоду, чекає мене попереду. І хоча бачу кінець, знаю, що попереду ще багато роботи.

Останні 30 метрів — це вихор емоцій. Я посміхаюся так сильно, що, здається, обличчя зараз потріскається. І вперше я навіть не думаю про те, як буду спускатися. Якщо доведеться, я поповзу або з'їду вниз. Кінцівка забувається вмить. Я продовжую думати про все те, що сталося до цього, особливо про ту спробу перед Різдвом, потім перемикаюся думками на свою дружину Анну та наших дітей. Але я знаю, що можу зробити це — цього разу мене ніщо не зупинить.

На обличчі в кожного — Чарлі, Вуді, Віту і в мене — широка усмішка, як і при кожному підйомі на Аоракі / гору Кука. Це завжди кайф, навіть для тих, для кого сходження на гору стало роботою. Для мене це також полегшення, а ще я досі майже не вірю в те, наскільки це чудово — повернутися. Я розумію, що заборгував кожній людині, яка допомогла мені дістатися сюди, але також усвідомлюю власне досягнення і відчуваю все більше бажання підкорювати ще вищі та складніші вершини.

Стояти там — це те саме, що стояти на подіумі, коли я отримав свою срібну медаль на Паралімпійських іграх у Сіднеї у 2000 році — це точно початок чогось, а не кінець. Врешті, вершина гори — це лише половина дороги.

Щоразу, коли повертаєшся з гір, особливо тоді, коли дійшов до межі, серце переповнює якась дикість, драйв і почуття свободи, яких раніше не було. Ти знаєш, що можеш досягнути того, що колись здавалося лише мрією. І чим більше таких екстремальних

подорожей ти здійснюєш, тим сильнішою стає твоя впевненість у втіленні мрії і тим більшими стають самі мрії.

Коли я пройшов повз Віту, роблячи останні кілька кроків, все, про що я міг думати, було: «Гей, Обрубок і Каліка на вершині Нової Зеландії! А що, як наступного разу Обрубок і Каліка буде на вершині світу?» Якщо хочеш здійснити більшу мрію, цілься найвище: уяви, що стоїш на вершині Евересту!

23 серпня 2004 року

Відтоді, як два з половиною роки тому я стояв на вершині Аоракі / гори Кука, я щоразу прокидаюся від сну, який, як мені здавалося, я втратив разом зі своїми ногами — сну, який я знову віднайшов на вершині: Еверест. Але життя — це навчання, а «зона смерті» високо на Евересті — це останнє місце для навчання. Вчитися потрібно на тій горі, на якій ти зможеш вижити, навіть якщо допустиш помилку. Для мене така гора — це Чо-Ойю. Водночас це дуже серйозне випробування, адже з висотою 8201 метр ця гора є шостою найвищою у світі. Та це ідеальне поле для тренувань, на якому я побачу, чи маю гени для нормальної акліматизації, витривалість для того, щоб вижити в складних і часом жалюгідних умовах, і, звісно, чи завадить мені на висоті те, що в мене немає обох ніг.

2004 рік був несамопитим. Спочатку я планував піднятися на тибетську гору Шишабангму, найнижчу з 8000-метрових вершин. Після того, як в останній момент кілька людей відмовилися від експедиції і залишилися лише Віту, я і, мабуть, ще одна людина, стало очевидно, що треба прийняти пропозицію Расса Брайса й приєднатися до його поїздки на Чо-Ойю у 2004 році. Расс — засновник НІМЕХ¹ — провідної компанії, що займається експедиціями на Еверест, Чо-Ойю і Шишабангму, а також організовує походи в Тибеті та Непалі. Якби я приєднався до нього, це дало б мені більше шансів

¹ НІМЕХ (Himalayan Experience) — укр. «Гімалайський досвід» (прим. перекладача).

на успіх і було б набагато вигідніше, ніж сходження на Шишабангму з такою малою групою.

Вартість? О, це була ще та проблема. Ви знаєте, скільки спонсорських листів я написав для Чо-Ойю? Сімдесят три. І знаєте, скільки відповідей я отримав? Три! Я був вражений грубістю деяких з найбільших компаній, які навіть не наважилися відповісти мені: навіть просте «ні» — це краще, ніж мовчанка. На щастя, мені вдалося провести кілька додаткових корпоративних зустрічей упродовж останніх місяців перед виїздом і трохи поповнити сімейний бюджет, хоча здається, що цього завжди недостатньо.

Саме в цей час наша сім'я пережила одне з найбільших випробувань, випробування, що кожного дня трапляється десь з якоюсь сім'єю, — нам довелося пережити смерть близької людини. Татова історія — це історія боротьби з раком. Та якої боротьби! Рак — це суперник, який, здається, має безмежний арсенал засобів, щоб тебе перемогти. Я чув про багатьох, кому вдалося пережити цю битву, але знаю й стільки ж тих, хто не зміг здобути перемогу. У чому між ними різниця? У довбаному везінні, я гадаю. Звісно, перш ніж ви закидаєте мене камінням, скажу, що слід зробити все можливе. Починаючи від ставлення до хвороби й закінчуючи лікуванням, від звичного до містичного, потрібно вивчити кожен шлях. Є надія, що один із цих шляхів, або ж кілька в поєднанні, приведуть тебе на стежку зцілення. Але для багатьох таких, як Тато, усі ці шляхи мають лише один кінець. Упродовж чотирьох років Тато, разом із Мамою, яка завжди допомагала, проходив цей шлях із характерними йому силою та витривалістю, але здавалося, що як тільки вони завертали за ріг, розв'язували одну проблему, одразу з'являлася інша. Нашій родині кілька разів телефонували, викликаючи до нього, коли лікарі вважали, що йому залишилося небагато, але вони просто не знали Тата. Йому якось вдавалося вижити, і, хоч його стан щоразу погіршувався, він продовжував боротися. Але в червні 2004 року його перевели у відділення Сміта (госпіс) місцевого будинку престарілих у Джеральдіні, Південний Кентерберрі, де мешкали вони з Мамою. Тато називав це місце «кімнатою смерті». Він був упевнений, що йому це не потрібно, і вважав

переведення до хоспісу своєю поразкою в битві з внутрішнім ворогом. Багато в чому полегшенням було нарешті бачити його на лікарських препаратах, які вгамовували його біль, але це також стало й знаком того, що кінець вже близько.

Ми з Мамою стояли поруч, коли він робив свій останній подих — довгий деренчливий вдих і ще довший м'який видих, з яким із нього вийшло життя. Ми розуміли, що незабаром це станеться, але від цього ніколи не стає легше. Боже, він боровся до кінця, до останньої секунди, до останнього подиху, ніколи не складаючи рук. Я не знаю, що це, якщо не один із найбільших подарунків, які він тільки міг мені залишити. Якщо я зможу подарувати своїй сім'ї таке ж ставлення до життя, я буду дуже цим пишатися.

Альпіністські терміни

Жумар: пристрій, який затискається на мотузці за допомогою своєрідних пружинних щелеп із зубцями, що відхиляються назад; вони дають жумару змогу ковзати вгору по мотузці, при цьому фіксуючи його й не даючи йому зіслизнути вниз. Жумар широко використовують в гімалайському стилі сходження, який здебільшого передбачає підйом по прокладених мотузках (поручнях). При використанні жумара вам не потрібно прив'язуватися мотузкою до вашого партнера по сходженню; натомість ви прикріплені до поручнів.

Страховка партнера: система для переривання падіння за допомогою мотузки. Страховка партнера буває фіксованою, коли один альпініст закріплює себе до гори, у той час як інший підіймається, та динамічною, коли обидва альпіністи, які перебувають в одній зв'язці, підіймаються одночасно, а мотузка тягнеться в міру їх підйому для страхування (*див. нижче*).

Страховальна позиція: позиція, у якій себе закріплює альпініст, що контролює мотузку, готовий перервати падіння ведучого альпініста.

«На страховці»: ці слова вигукує альпініст, коли досягає страховальної позиції й закріплює страховку, щоб створити страховку для

партнера. Коли інший альпініст чує ці слова, він знає, що може «розімкнути» мотузку й почати сходження.

Сідло: альпіністський термін на позначення заглиблення в хребті, схоже на перевал.

Кулуар: наповнена снігом і льодом улоговина.

Ключ сходження: найскладніша частина або рух у сходженні.

Драй-тулінг: йдеться про використання льодових інструментів у якості зачіпок для рук на нельодяних поверхнях шляхом забивання їх у розколини та щілини.

Оголення: в альпінізмі є два значення цього слова. Перше — це гіпотермія, коли ваше тіло не може продукувати достатньо тепла для умов, у яких ви перебуваєте, і це може вас вбити. Друге значення стосується того відчуття, коли під вами сотні метрів відкритого простору, і ви почуваетесь «оголеним», так, наче ходите голим по торговому центру!

Заморожування: як і оголення, це слово має два значення. З точки зору техніки, це означає нездатність просуватися вперед чи назад, часто якраз перед падінням. Переважно це слово вживається, щоб описати погодні умови. «Заморожування» важливе й виникає тоді, коли температура повітря падає нижче нуля, дозволяючи снігу сильно замерзнути. Це запобігає численним каменепадам та льодопадам, а також дає змогу підійматися по твердій поверхні замість того, щоб грузнути в снігу.

Просуватися з опертям на передні зубці: підійматися по крутому льоду та снігу, використовуючи обладнання для сходження по льоду й передні зубці кішок (рами з шипів із гартованої сталі, яка кріпиться до черевика альпініста). Виглядає і відчувається, як скелелазіння у морозний холод.

Пітч: ділянка скелі, снігу або льоду між двома страхувальними пунктами, яка в ідеалі дорівнює довжині мотузки.

Страховка: будь-який елемент спорядження, який кріпиться до каміння чи льоду для того, щоб прив'язати альпіністів або мотузки

до страхувальних пунктів. Найпоширенішим спорядженням для страховки є капронові стропи, снігові гаки, скельні гаки, закладки, ексцентрики та льодоруби.

Досягти піку, або вершини: закінчити сходження, не обов'язково на вершині гори.

Виконувати траверс: рухатися по схилах гори, а не навпростець угору.

Татова смерть стала для мене ще тяжчою, ніж це взагалі було можливо, бо наступного дня після того, як він помер, я мав на три дні летіти у справах до Гамільтона. Це було важливо, адже дозволило б мені вирушити на Чо-Ойю і не завдати серйозних збитків сімейному бюджету. Тоді, наприкінці тижня, я повернувся на похорон. У наступні тижні я був повністю зайнятий підготовкою до подорожі.

Метушня перед поїздкою — це завжди найгірший час для кожного, тож до середини серпня Анна й діти були в режимі «забирайся вже звідси, Марку». Цього разу все було, мабуть, ще гірше, ніж зазвичай, адже я не тільки намагався заробити достатньо грошей, щоб родина мала, на що жити, але й старався зрушити з місця свою ідею про створення бренду спортивного харчування, «ReakFuel». Коли наближається від'їзд, я завжди стаю розгубленим і надто чутливим, а це погана комбінація для тих, хто поруч, можу вас запевнити.

Нарешті настало 23 серпня, тож уся ця метушня скоро завершиться, принаймні для мене. Як і зазвичай, мені складно прощатися з Анною та родиною, особливо коли газети б'ються за те, щоб почути від мене якусь фразу для цитування (вони таки дістали одну непогану від Анни: щось про те, що краще, коли я підіймаюся в гори, а не захаращую дім!). Після того, як ми покружляли між Ханмером і Крайстчерчем, залагоджуючи останні справи, та остаточно зі всіма попрощалися, я врешті вилетів із Крайстчерча

ЗМІСТ

Розділ 1	
МРІЯ — І ПЕРЕДЧУТТЯ ТОГО, ЩО ЧЕКАЄ ПОПЕРЕДУ	5
Розділ 2	
ДОСВІД НАВЧАННЯ	25
Розділ 3	
ЧО-ОЙЮ — ДАХ СВІТУ	32
Розділ 4	
КРОКИ ДО ЕВЕРЕСТУ: КАМБОДЖА	58
Розділ 5	
НА ШЛЯХУ ДО КАТМАНДУ — брами Евересту	75
Розділ 6	
ЧЕРЕЗ ТИБЕТСЬКЕ ПЛАТО	94
Розділ 7	
ВІД БАЗОВОГО ТАБОРУ ДО ПБТ: СПРАВЖНІЙ ВИКЛИК	120
Розділ 8	
ЖИТТЯ В ПЕРЕДОВОМУ БАЗОВОМУ ТАБОРІ: УСЯ СПРАВА В ФОКУСІ	135
Розділ 9	
ВЕРШИНА ЕВЕРЕСТУ — ВЕРШИНА ДОСЯГНЕНЬ	169

Розділ 10	
ДОВГА ДОРОГА ДОДОМУ	218
Розділ 11	
РЕАЛЬНІСТЬ	242
Подяки	249